

Paweł Olbrycht¹

Pod merytoryczną opieką pplk. dr. Marka Bodzianego

PROBLEMATYKA PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ – JEJ SOCJOLOGICZNE ŹRÓDŁA I SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA

Streszczenie: Artykuł opisuje zjawisko przestępczości zorganizowanej w ujęciu socjologicznym, jako przejaw patologii społecznej. Porusza problemy definicyjne, pojęcia, formy, rodzaje i typy organizacji przestępczych. Wskazuje socjologiczne teorie wyjaśniające źródła tej patologii oraz omawia jej socjologiczne przyczyny.

Słowa kluczowe: przestępczość zorganizowana, socjologia, grupa przestępcza, psychologia społeczna, dewiacja społeczna

WSTĘP

Problematyka przestępczości zorganizowanej jest częstym przedmiotem rozważań naukowych. Przestępstwa są bowiem szczególnym przejawem patologii społecznej i stanowią zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego. Czyny zabronione popełniane w sposób zorganizowany stanowią między innymi: akty terroru, zabójstwa, napady na obiekty przewożące lub przechowujące wartościowe przedmioty, kradzieże samochodów i obrót nimi, paserstwo, przestępstwa związane z handlem narkotykami, handel bronią, fałszowanie dokumentów, przestępstwa gospodarcze i podatkowe, korupcja. Przestępczość zorganizowana może być analizowana w aspekcie kryminologicznym, karnym, politycznym, historycznym, etnicznym i socjologicznym. Ostatni z nich jest przedmiotem niniejszej publikacji.

1. DEFINICJA I TERMINOLOGIA

Podstawową kwestią jest jej zdefiniowanie. W literaturze przedmiotu panuje chaos terminologiczny spowodowany głównie mitologizowaniem przestępczości zorganizowanej i działalności grup przestępczych. Problemy definicyjne mogą wynikać z panującego mitu mafii sycylijskiej traktowanej jako wzorzec organizacji przestępczej². Konwencja Narodów Zjednoczonych z 2000 roku przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej podaje następującą definicję przestępczości zorganizowanej: „zorganizowana grupa przestępcza, która posiada strukturę grupową, składającą się z trzech lub więcej osób, istniejącą przez pewien okres czasu oraz działającą w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw, określonych na podstawie niniejszej konwencji, dla uzyskania, w sposób bezpośredni lub pośredni, korzyści finansowej lub

¹ Paweł Olbrycht – student II roku stacjonarnych studiów II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu.

² O. Krajniak, *Zorganizowane grupy przestępcze: studium kryminalistyczne*, Warszawa 2011, s. 33.

innej korzyści materialnej”³. Mimo sformułowania ogólnej, międzynarodowej definicji, widoczne są narodowe różnice w definiowaniu tego pojęcia. Podstawową trudnością w jednoznacznym zdefiniowaniu jest wielowarstwowość przyczyn i różnorodność form występowania.

Definicję amerykańską opracowała w 1966 roku Komisja Socjalna ds. Stosowania Prawa i Wymiaru Sprawiedliwości. W 1990 roku definicja została zmodyfikowana i uaktualniona. Cechami przestępczości zorganizowanej wg Amerykanów są:

- jej trwałość i wielopoziomowa struktura, planowy, długofalowy charakter działalności nielegalnej oraz wykorzystanie możliwości prowadzenia przedsięwzięć legalnych;
- chęć osiągnięcia maksymalnego zysku przy wykorzystaniu wszelkich dostępnych środków;
- używanie do realizacji celów drastycznych środków, w tym przemocy i zastraszania, oparcie się na bezwzględnej dyscyplinie wewnętrznej w grupie⁴.

Doktryna niemiecka definiuje przestępczość zorganizowaną jako proces społeczny o dynamicznym charakterze rozwijający się lub w pewnym okresie wygasający. Według niej przestępczość zorganizowana to „planowe i ukierunkowane na osiągnięcie maksymalnego zysku lub władzy popełnianie przestępstw, charakteryzujących się znacznym ciężarem gatunkowym z udziałem przynajmniej dwóch osób dzielących się zadaniami przez czas dłuższy lub nieoznaczony, z wykorzystaniem struktur zawodowych, z użyciem przemocy lub innych środków zastraszania, wywierając wpływ na politykę, media, administrację publiczną, wymiar sprawiedliwości i gospodarkę”⁵.

W Polsce często mylone są zjawiska przestępczości zorganizowanej rozumianej jako zjawisko społeczne, a przestępczości zorganizowanej rozumianej jako zorganizowana grupa przestępcza występująca jako podmiot czynów zabronionych przez prawo. W polskim ustawodawstwie pojęcie pojawiło się po raz pierwszy w art. 5 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego z dnia 12 października 1994 roku⁶. Przestępczość zorganizowaną zdefiniowano poprzez określenie przestępstw, które jej dotyczą, czyli:

- obrót środkami odurzającymi lub psychotropowymi;
- fałszowanie pieniędzy lub papierów wartościowych;
- wymuszanie okupu;
- handel bronią.

Mimo różnic w definiowaniu pojęcia przestępczości zorganizowanej, można przyjąć, że zjawisko to przejawia się poprzez:

- istnienie trwałych struktur organizacyjnych prowadzących planową działalność przestępczą, ukierunkowaną na osiągnięcie maksymalnych korzyści materialnych;
- zawodowy, nieograniczony terytorialnie charakter tej działalności przestępczej, która stanowi podstawę utrzymania członków organizacji, zapewnia bezpieczeństwo i środki na przechodzenie do działalności zgodnej z prawem;
- bezwzględną, hermetyczność wewnętrzną i zewnętrzną struktur, używanie przemocy, szantażu i korupcji⁷.

³ Z. Lach, *Potencjał zagrożeń kryzysowych państw i regionów świata*, Warszawa 2010, s. 142.

⁴ W. Mądrzejewski, *Przestępczość zorganizowana: system zwalczania*, Warszawa 2008, s. 32.

⁵ Ibidem, s. 33.

⁶ Ibidem, s. 34.

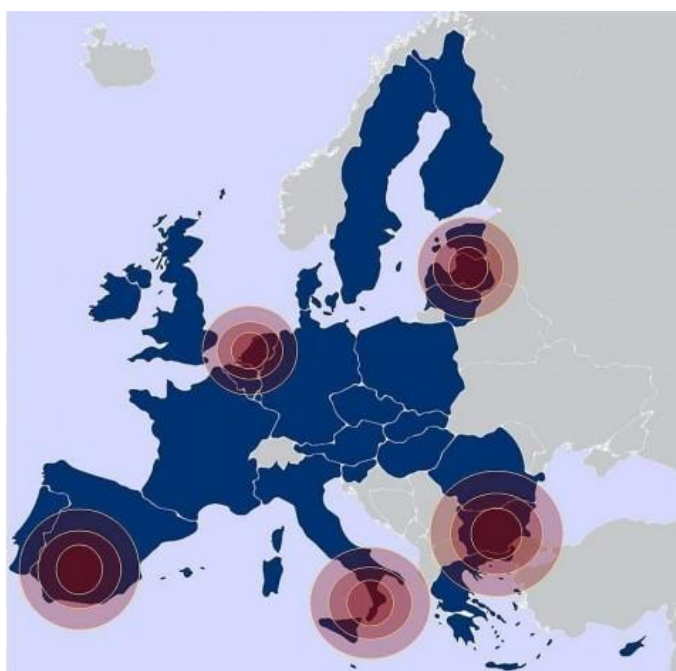
⁷ Ibidem, s. 36.

2. FORMY AKTYWNOŚCI PRZESTĘPCZEJ

W 2011 roku Europejski Urząd Policji (EUROPOL) wyznaczył pięć głównych centrów logistycznych przestępczości zorganizowanej, które wzięły swą nazwę od współrzędnych geograficznych:

- Holandia – Belgia (północny zachód);
- państwa bałtyckie (północny wschód);
- Hiszpania – południowa Portugalia (południowy zachód);
- południowe Włochy (południe);
- Bułgaria – Rumunia – Grecja (południowy wschód).

Najbardziej rozwija się ten ostatni obszar. Jest to spowodowane konsolidacją działalności mafijnej wzdłuż wybrzeża Morza Czarnego, jej rozprzestrzenieniem się na Bałkanach oraz wzrostem nielegalnej imigracji z Grecji.

Rys. 1. Pięć centrów przestępczości zorganizowanej w Europie

Źródło: G. Di Bella, *Mala Europa: globalna, bogata i nieagresywna mafia europejska*, <http://www.cafebabel.pl/polityka/artukul/mala-europa-globalna-bogata-i-nieagresywna-mafia-europejska.html> [dostęp: 06.12.2015].

Można wyróżnić dwa typy organizacji przestępczych: mafie oraz te przypominające swoim charakterem międzynarodowe struktury korporacyjne. Mafia jest rodzajem grupy przestępczej, która związana jest z prywatną ochroną oraz utrzymywaniem bliskich relacji ze skorumpowanymi urzędnikami i agencjami państwowymi. Są one trudne do zwalczania przez instytucje obywatelskie właśnie ze względu na ich niejako „państwowy” charakter (specyfiką swojej działalności przypominają państwo, zajmując się np. ochroną niektórych obywateli) i podobnie jak państwo są stroną swego rodzaju umowy społecznej. Najbardziej znane tego typu organizacje przestępcze to m.in.: mafia sycylijska, Cosa Nostra, mająca włoskie korzenie mafia w Stanach Zjednoczonych, Yakuza w Japonii, chińskie Triady, grupy przestępcze w Rosji i krajach byłego ZSRR, kolumbijskie kartele narkotykowe i grupy przestępcze na Bałkanach i obszarze byłej Jugosławii.

Organizacje przestępcze stosują z różnym nasileniem i w różnym zakresie wszystkie znane formy i rodzaje przestępczości zorganizowanej:

- kryminalną;
- ekonomiczną;
- narkotykową⁸.

Jest to uproszczony podział, który ciągle ewoluuje, pojawiają się bowiem różne inne formy tego zjawiska (np. sabotaż komputerowy, manipulacje komputerowe).

2.1. Przestępczość kryminalna

Jest to: „działanie przestępcze podejmowane przez osoby lub grupy osób, które z przestępstwa uczyniły sobie źródło stałego lub dorywczego dochodu, nie mając jednak zamiaru wprowadzania tego dochodu w legalny obrót, poprzestając na konsumpcji”⁹. Najczęściej przestępstwa kryminalne stosowane przez grupy przestępcze to:

- handel ludźmi nielegalne migracje – może mieć formę handlu dobrowolnego (za zgodą osób migrujących) lub niedobrowolnego (traktowanie ludzi jako towaru – dotyczy głównie kobiet i dzieci, które zmuszane są do prostytucji, niewolniczej pracy);
- wymuszanie okupów i haraczy – wymuszanie opłat od prowadzących sklepy, lokale gastronomiczne, rozrywkowe, usługowe;
- porwania dla okupu – dotyczą coraz większą liczbę osób zamożnych najczęściej w dużych miastach; asymetryczność tego działania tkwi w tym, że najczęściej porywane są dzieci, a więc istnieje przewaga fizyczna między sprawcą i ofiarą;
- kradzieże samochodów – gangi najczęściej kradną samochody we Włoszech i w Niemczech, następnie wywożą na Litwę lub do Polski; samochody zamawiają paserzy; większość jest rozbierana na części w wynajmowanych podmiejskich garażach i szopach.

2.2. Przestępczość ekonomiczna

Przestępczość ekonomiczna (gospodarcza) to: „czyny karalne godzące lub zagrażające ponadindywidualnym dobrom w sferze życia gospodarczego, polegające na naruszeniu zaufania, związanego z pozycją sprawcy lub instytucją życia gospodarczego, grożące utratą zaufania społecznego do systemu gospodarczego lub jego podstawowych instytucji”¹⁰.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa publicznego jest równie groźna jak kryminalna. Uderza w autorytet państwa i poczucie bezpieczeństwa jego obywateli, jest perfekcyjnie zorganizowana i przez to wyjątkowo niebezpieczna. Zdarza się, że grupy łączą działalność, popełniając zarówno przestępstwa gospodarcze, jak i kryminalne. Przestępczość gospodarcza przynosi znacznie wyższe dochody niż kryminalna. Szczególnie niebezpieczne dla struktur państwa jest pranie brudnych pieniędzy i korupcja.

Pranie brudnych pieniędzy to procedura legalizowania dochodów osiągniętych niezgodnie z prawem. Składa się z trzech etapów: lokowania, maskowania i integracji nielegalnie uzyskanych pieniędzy.

W Polsce na straży czystości pieniądza stoi Generalny Inspektor Informacji Finansowej. Podstawą prawną jego działalności jest Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu z 16 listopada 2000 roku. GIIF nadzoruje Polską Jednostkę Analityki Finansowej (PJAF), do której spływają informacje o podejrzanych transakcjach.

⁸ M. Żuber, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie*, Wrocław 2012, s. 104.

⁹ Ibidem, s. 103.

¹⁰ M. Żuber, op. cit., s. 109.

Korupcja to żądanie, proponowanie, wręczanie lub przyjmowanie, bezpośrednio lub pośrednio, łapówki lub jakiegokolwiek innej nienależnej korzyści lub jej obietnicy, które wypacza prawidłowe wykonywanie jakiegokolwiek obowiązku lub zachowanie wymagane od osoby otrzymującej łapówkę, nienależną korzyść lub jej obietnicę¹¹. W Polsce Centralne Biuro Antykorupcyjne jest służbą specjalną państwa ds. zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności instytucjach państwowych i samorządowych, a także do zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne kraju. Korupcja może w praktyce powstawać niezależnie od formy rządów. Ulegają jej funkcjonariusze państwowi, oficerowie policji, urzędnicy, a także zwykli obywatele. Organizacje mafijne korumpują celników, przejmując kontrolę nad przemytem towarów. Korupcja związana jest z innymi przestępstwami (handel narkotykami, prostytutka, pranie brudnych pieniędzy). Stanowi poważne zagrożenie dla rozwoju demokracji. Wysoki poziom korupcji w kraju osłabia zaufanie obywateli do państwa i jego instytucji, prowadzi także do obniżenia skłonności obywateli do denuncjacji o popełnionych przestępstwach, w tym zwłaszcza przestępstwach przeciwko mieniu, oraz do współpracy z organami ścigania w zwalczaniu przestępczości. Jednocześnie grupy przestępcze, które w swej działalności nie przestrzegają żadnych reguł etycznych, bez żadnych skrupułów wykorzystują wszelkie środki prowadzące do celu, jakim jest maksymalizacja zysków.

2.3. Przestępczość narkotykowa

Jest to produkcja i nielegalny obrót środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi. Ma charakter międzynarodowy i jest najbardziej rozwiniętą, a więc i najgroźniejszą formą przestępczości zorganizowanej, co z kolei wpływa na bezpieczeństwo i stabilność państwa. Największym producentem opiatów jest Afganistan, znacznie mniej opium i heroiny produkuje się w Ameryce Łacińskiej (Kolumbia, Meksyk). Peru, Boliwia i Kolumbia to główni producenci kokainy. Produkcja marihuany nie jest już skoncentrowana, produkuje się ją na całym świecie. Haszysz wytwarzany jest głównie w Maroku oraz na Bliskim Wschodzie, w Pakistanie i Afganistanie. Produkcja narkotyków syntetycznych (amfetamina) jest rozdrobniona. Głównymi odbiorcami środków odurzających są rozwinięte kraje zachodnie. Produkcję i obrót narkotykami charakteryzuje wysoka specjalizacją i profesjonalizm. Notuje się akty przemocy w transakcjach związanych z obrotem (np. użycie broni, wymuszenia). Przestępcy często zmieniają trasy przesyłek i metody ukrywania narkotyków podczas przemytu. Wraz z zorganizowaną przestępczością narkotykową wzrasta również, stanowiąca zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego, przestępczość pospolita (włamania, kradzieże, fałszerstwa), czy zagrożenia w ruchu drogowym (kierowcy pod wpływem narkotyków).

3. SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

Do decyzji o udziale w grupie przestępczej i popełnianiu przestępstw może skłonić jednostkę kontekst społeczny. Podejmując decyzję o zachowaniu się w danej sytuacji osoba bierze pod uwagę dwa różne punkty widzenia:

- kryterium moralne – określenie, czy w świetle przyswojonych norm moralnych podejmowanie działania będzie właściwe lub naganne;

¹¹ P. Kuzior, *Przestępczość zorganizowana na Bałkanach*, www.przestepczoscorganizowana.pl [dostęp: 06.12.2015].

- kryterium utylitarystyczno-pragmatyczne – ocena zachowania pod kątem osiąganych korzyści¹².

Obserwacja życia społecznego pokazuje, że ludzie mogą wybierać kryterium moralne (moralni rygoryści i „ludzie zasad”) lub pragmatyczne (cynicy, „ludzie bez zasad”). Są to jednak wybory skrajne, gdyż większość ludzi kieruje się obydwoma kryteriami. Czynnikiem decydującym o udziale w przestępczym procederze może być poziom życia w danym kraju lub rejonie. Brak perspektyw, bieda, wykluczenie społeczne skłaniają do poszukiwania innych rozwiązań zapewniających dostatnie życie. Wejście do przestępczego świata bywa takim właśnie „darem losu”. Co ciekawe, z krajów tzw. biednych wywodzą się „szeregowi” członkowie grup przestępczych i są traktowani jako baza społeczna organizacji, natomiast przywództwo i kierownictwo znajduje się w krajach bogatych, gdyż wymaga odpowiedniej infrastruktury technicznej, logistyki i ludzi odpowiednio wykształconych. Grupy przestępcze kierują do zmarginalizowanych, biednych i wykluczonych jednostek atrakcyjną ofertę wydobywania się z biedy. Przykładem może Centralna Azja, gdzie 50% wiejskiej populacji uprawia rośliny, z których produkowane są narkotyki¹³.

Przestępczość zorganizowana ma różny wymiar w różnych społeczeństwach. Przestępstwa najczęściej popełniane są w wysoko zurbanizowanych rejonach metropolitarnych niż w mniejszych podmiejskich lub wiejskich. Rejony metropolitarne są bogatsze i przez to atrakcyjniejsze dla działań przestępczych.

Poziom bezpieczeństwa ludzi w danym kraju, czy społeczności determinuje zagrożenie przestępczością. Przykładem mogą być przemiany społeczno-ustrojowe w Polsce po 1989 roku. Spowodowały one wzrost przestępczości, a to z kolei obniżyło poziom bezpieczeństwa obywateli. Pojawiły się nowe, nieznane lub mało znane wcześniej kategorie przestępstw, jak pobieranie „haraczy” za ochronę, pranie brudnych pieniędzy. Obniżenie poczucia bezpieczeństwa społeczeństwo wyrażało np. w tzw. „czarnych marszach”, czy „marszach milczenia”, stanowiących formę protestu przeciwko przemocy. Przyczyn wzrostu przestępczości po transformacji ustrojowej można upatrywać w rozwoju rozmaitych patologii społecznych, jak bezrobocie, narkomania, prostytutka, migracje, ubóstwo.

4. STRUKTURA ORGANIZACJI PRZESTĘPCZYCH

Cechą charakterystyczną człowieka jest to, że rozwija się i działa w zespołach ludzkich o bardzo zróżnicowanym charakterze. Istnieją w nich różne więzi i struktury. Udział w zespole może być koniecznością naturalną lub wynikać z postępu społecznego. Zespoły te stawiają sobie określone cele i założenia¹⁴.

Celem zorganizowanej grupy przestępczej jest popełnianie przestępstw. W ujęciu socjologicznym członkami grupy przestępczej są najczęściej mężczyźni w wieku 25-40 lat. Niekiedy dopuszczają oni do udziału młodocianych w wieku 17-21 lat, a nawet nieletnich (15-17 lat)¹⁵. Bywa, że w grupach przestępczych pojawiają się też kobiety. Rozpiętość wieku członków związku przestępczego przekłada się na podział zadań oraz specjalizację w ich wykonywaniu. Poszczególni członkowie nie muszą się więc nawet znać.

¹² E. Wnuk-Lipiński, *Świat międzyepoki*, Kraków 2004, s. 266.

¹³ Ibidem, s. 55.

¹⁴ M. Czeszkiewicz, *Przestępczość zorganizowana i jej uwarunkowania w Polsce*, Białystok 1998, s. 25.

¹⁵ J. Brzezińska, *Grupa i związek przestępny jako przejawy przestępczości zorganizowanej*, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=29208&from=publication> [dostęp: 06.12.2015].

Grupy przestępcze działają w dwóch układach: hierarchicznym lub sieciowym¹⁶. Grupy liczne i rozbudowane, tzw. multiprzestępcze mogą mieć strukturę mieszaną.

Tabela 1. Struktura zorganizowanych grup przestępczych

Typ grupy	Cechy charakterystyczne
hierarchiczna	<ul style="list-style-type: none"> • jeden przywódca i wyraźnie zdefiniowane role osób podległych • surowa dyscyplina w grupie • silne poczucie wewnątrzgrupowej tożsamości
hierarchiczno-regionalna	<ul style="list-style-type: none"> • kolegialna forma zarządzania (istnienie kilku liderów o równych lub zbliżonych uprawnieniach) • surowa dyscyplina, silne podporządkowanie liderom • na poziomie regionalnym może istnieć pewien stopień niezależności
hierarchiczno-klasterowa	<ul style="list-style-type: none"> • kolegialne zarządzanie (kilku liderów o różnych uprawnieniach) • wspólne podejmowanie decyzji przez liderów • istnienie ciała kierowniczego (tzw. „kopuła”)
sieciowo-gronowa	<ul style="list-style-type: none"> • istnienie określonej liczby ściśle współpracujących ze sobą członków, którzy okresowo podejmują współpracę z członkami luźno związanymi z grupą, wykonującymi jedynie określone „usługi” • wewnątrz grupy istnieją powiązania „spłaszczone”, czyli mające charakter sieciowy • egalitarny system zarządzania
sieciowa	<ul style="list-style-type: none"> • opiera się na działalności kilku kluczowych postaci, często nieidentyfikowanych bezpośrednio z członkostwem w grupie • postaci kluczowe mogą prowadzić legalną działalność służącą działaniom przestępczym, np. pranie brudnych pieniędzy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Zaleski, *Rozwój przestępczości zorganizowanej we Włoszech oraz jej wpływ na przestępczość zorganizowaną na świecie*, Warszawa 2013.

Struktura grupy przestępczej zależy przede wszystkim od jej liczebności. Liczebność przekłada się też na surowość dyscypliny – im większa liczba członków, tym większa hierarchiczność i dyscyplina. Typ grupy determinowany jest jej działalnością. Związki przestępcze, których działanie opiera się na przemocy są zarządzane autorytarnie. Grupy o organizacji sieciowej są mniej liczebne i koncentrują się na jednym. Wąskim obszarze działalności przestępczej, np. pranie brudnych pieniędzy, oszustwa podatkowe. Grupy przestępcze mogą łączyć się ze sobą tworząc kartele (np. kartele narkotykowe).

Grupa przestępcza ma trzy zasadnicze poziomy organizacyjne:

- poziom przywódczy (kierowanie, koordynacja, finansowanie, nawiązywanie kontaktów, działania korupcyjne);
- poziom organizacyjno-logistyczny (prowadzenie nadzoru nad poziomem trzecim, logistyczna organizacja przestępstw, organizacja przerzutów nielegalnych towarów, zdobywanie fałszywej dokumentacji);
- poziom wykonawczy (bezpośrednie wykonywanie zadań)¹⁷.

5. SOCJOLOGICZNE TEORIE ETIOLOGII DZIAŁAŃ PRZESTĘPCZYCH

Zagadnienia etiologii, czyli wyjaśniania przyczyn zjawisk przestępczych znajdują się w kręgu zainteresowań kryminologów, socjologów, psychologów, pedagogów. Mimo

¹⁶ Podział przytoczony za: M. Zaleski, *Rozwój przestępczości zorganizowanej we Włoszech oraz jej wpływ na przestępczość zorganizowaną na świecie*, Warszawa 2013, s. 159-160.

¹⁷ Ibidem, s. 161-162.

to przedstawienie jednolitego stanowiska tłumaczącego przyczynę przestępczości jest wciąż niemożliwe. Na gruncie socjologicznym przestępstwo jest uważane za przejaw dewiacji i patologii społecznej. Wyjaśnienia socjologiczne jego przyczyn odwołują się do teorii mikro- i makropoziomowych¹⁸.

Tabela 2. Socjologiczne uwarunkowania zachowań przestępczych

Teorie mikro- i makropoziomowe	
teoria zróżnicowanych powiązań	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki uczą się przestępczości w czasie socjalizacji – wchodzi w interakcje ze „znaczącymi innymi”, którzy popierają zachowania dewiacyjne – przestępczość jest rezultatem obecności subkultury dewiacyjnej – dewiacyjne wartości i zachowania są przekazywane kolejnym pokoleniom (generowanie pokoleń kryminalistów)
teoria kontroli	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie u danej osoby „dobrego” obrazu siebie pomaga odizolować się od przestępczej subkultury – zachowania przestępcze wynikają z braku kontroli wewnętrznej człowieka oraz skutecznej kontroli społecznej – integracja społeczna i silne więzy społeczne każą ludziom każą ludziom akceptować i stosować normy społeczności, w której żyją – cechami charakterystycznymi silnych więzi społecznych jest przywiązanie, zaangażowanie, zaabsorbowanie niedewiacyjnymi zachowaniami
Teorie makropoziomowe	
teoria napięć strukturalnych – anomii	<ul style="list-style-type: none"> – typowe normy kierujące zachowaniem nie są już dłużej odpowiednie i skuteczne – skutkiem anomii jest obniżenie zdolności społeczeństwa do kształtowania odpowiednich zachowań – dewiacja powstaje na skutek napięcia strukturalnego, wynikającego z braku jasnych związków między kulturowo zalecanymi celami, a środkami, którymi dysponuje społeczeństwo do osiągnięcia tych celów
kapitalizm i teoria konfliktu	<ul style="list-style-type: none"> – źródłem przestępstw jest kapitalizm, w którym środki produkcji są własnością prywatną, a nie państwową – ludzie popełniają przestępstwa, aby osiągnąć to co im się należy (przestępstwa robotników) lub aby pomnożyć to co posiadają (przestępstwa kapitalistów) – teoria nie wyjaśnia istnienia przestępstw w społeczeństwach, w których nie ma istotnych różnic społecznych
teoria naznaczania	<ul style="list-style-type: none"> – uważa zachowanie przestępcze jako niezdolność do skategoryzowania pewnych działań jako stosownych i niestosownych – kładzie nacisk na zdolność grupy do naznaczania zachowań – łączy mikro- i makropoziomowe podejście do przestępstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: N. Goodman, *Wstęp do socjologii*, Poznań 2009.

Socjologia wiąże więc przestępczość nie z typem osoby, lecz z sytuacją bądź systemem politycznym. Nie definiuje jednoznacznie czynu przestępczego, który jest wg teorii socjologicznych uważany za czyn płynny i wieloznaczny. Zasadniczymi cechami przestępczości w tym ujęciu jest naruszenie wzorców normatywnych i stygmatyzacja zachowań, czyli przypisywanie etykiet niektórym zachowaniom. Według socjologów przestępstwo jest produktem społecznych procesów, które powodują, że pewne osoby stają się przestępcami¹⁹. Na podstawie przedstawionych wyżej teorii wyjaśniających socjologiczne źródła przestępczości zorganizowanej, można stwierdzić, że tkwią one w osłabieniu więzi

¹⁸ N. Goodman, op. cit., s. 111-115.

¹⁹ B. Hołyst, *Socjologia kryminalistyczna*, Warszawa 2007, s. 951.

społecznych, zakłóceniu w stosunkach międzyludzkich, wzroście napięcia między potrzebami a możliwościami, zagrożeniu bezpieczeństwa jednostki, nasilaniu się sprzecznych interesów grup etnicznych, językowych, kulturowych, religijnych.

PODSUMOWANIE

Przestępczość zorganizowana to – obok terroryzmu – największe zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego. Jest jednym z najgroźniejszych niemilitarnych zagrożeń asymetrycznych, a także szczególnym przejawem patologii społecznej. Przybiera rozmaite formy w różnych krajach i w coraz większym stopniu nabiera ponadnarodowego charakteru. Dzięki nowoczesnym technikom informacyjnym możliwa jest koordynacja działań przestępczych w różnych krajach w ramach siatek międzynarodowych. Grupy przestępcze zawierają strategiczne układy, które wiążą kraje i grupy czerpiące korzyści np. z handlu narkotykami, bronią, prania brudnych pieniędzy. Podłożem i motywacją działania grup przestępczych jest najczęściej chęć zysku, czyli efekt ekonomiczny. Nie dążą one z założenia do destabilizacji państwa, obniżenia poziomu bezpieczeństwa, zniszczenia struktur władzy państwowej, a jednak zorganizowane grupy, dążąc do maksymalizacji zysków ze swej nielegalnej działalności, starają się wszelkimi dostępnymi metodami i środkami obniżyć skuteczność organów państwa w egzekwowaniu prawa, by uniemożliwić ściganie sprawców przestępstw. Działalność grup przestępczych stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, dlatego, że sam fakt prowadzenia nielegalnej działalności narusza na szeroką skalę dobra chronione prawem. Przestępczość zorganizowana, koncentrując się na popełnianiu czynów zabronionych, potęguje zjawiska patologii społecznych takich jak np.: narkomania, prostytutka, pornografia. Zjawisko globalizacji spowodowało, że grupy przestępcze, które kiedyś były problemem bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, stały się strukturami międzynarodowymi i powodują globalne zagrożenie.

Obserwacja życia społecznego pokazuje, że przestępczość zorganizowana będzie się prawdopodobnie dalej rozwijać. Będzie tak dopóki nie zostaną wyeliminowane lub ograniczone czynniki kryminogenne, jak np. cechy osobiste przestępcy, układy sytuacyjne, frustracje, rozpad więzi, błędy w działaniu organizacji społecznych, dysfunkcje rodziny, szkoły, państwa. We współczesnym świecie człowiek uwikłany jest we wzajemnie powiązane sieci społeczne, ekonomiczne, kulturowe. Wszystko to może być podłożem do rozwoju przestępczości zorganizowanej. Likwidacja przestępczości, a zwłaszcza jej źródeł wymaga współpracy wszystkich instytucji i organizacji życia społecznego.

BIBLIOGRAFIA

1. Brzezińska J., *Grupa i związek przestępny jako przejawy przestępczości zorganizowanej*, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=29208&from=publication>
2. Czeszkiewicz M., *Przestępczość zorganizowana i jej uwarunkowania w Polsce*, Białystok 1998.
3. Giddens A., *Socjologia*, Warszawa 2012.
4. Goodman N., *Wstęp do socjologii*, Poznań 2009.
5. Hołyst B., *Socjologia kryminalistyczna*, Warszawa 2007.
6. Krajniak O., *Zorganizowane grupy przestępcze: studium kryminalistyczne*, Warszawa 2011.
7. Kurowski W., *Pojęcie organizacji przestępczej i przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 1.
8. Kuzior P., *Przestępczość zorganizowana na Bałkanach*, www.przestepczosczorganizowana.pl.
9. Lach Z., *Potencjał zagrożeń kryzysowych państw i regionów świata*, Warszawa 2010.
10. Mądrzejewski W., *Przestępczość zorganizowana: systemy zwalczania*. Warszawa 2008.
11. Mieczkowska A., *Problematyka przestępczości zorganizowanej*, www.bibliotekacyfrowa.pl.
12. Wnuk-Lipiński E., *Świat międzyepoki*, Kraków 2004.
13. Wyciechowska I., *Przestępczość zorganizowana i przemyt ludzi*, [w:] J. Symonides (red.), *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Warszawa 2010.
14. Zaleski M., *Rozwój przestępczości zorganizowanej we Włoszech oraz jej wpływ na przestępczość zorganizowaną na świecie*, Warszawa 2013.
15. Ziomka Z., *Przyczyny zachowań przestępczych oraz zjawisk patologicznych w świetle teorii socjologicznych*, Katowice 2008.
16. Żuber M., *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie*, Wrocław 2012.

ORGANIZED CRIME ISSUES – THE SOCIOLOGICAL SOURCES AND SOCIAL CONDITIONS

Abstract: *The article describes the phenomenon of organized crime in sociological terms as a manifestation of social pathology. It concerns definitional problems, ideas, forms, kinds and types of criminal organizations. It indicates sociological theories explaining the source of this pathology and discusses its sociological causes.*

Keywords: *organized crime, sociology, criminal group, psychology, social deviance*